

**IN DE SCHOENEN VAN DADERS..
DE INVLOED VAN VERANDERINGSGEZINDHEID EN
GROEPSLIDMAATSCHAP OP PERSPECTIEF NAME
EN BEOORDELINGEN VAN DADERS**

Marlyn Bijvank (s0212113)

FACULTEIT GEDRAGSWETENSCHAPPEN

VAKGROEP: PSYCHOLOGY VAN CONFLICT, RISICO &
VEILIGHEID

EXAMENCOMMISSIE

Eerste begeleider: Dr. Sven Zebel

Tweede begeleider: Dr. Ir. Peter W. de Vries

INHOUD

Samenvatting	3
Abstract	4
Inleiding.....	5
Belang groepslidmaatschap van daders	6
Perspectief nemen.....	8
Veranderingsgezindheid	10
Verwachtingen	11
Methode.....	12
Design.....	12
Participanten	12
Materialen en procedure	12
Onafhankelijke variabelen.....	12
Afhankelijke variabelen	14
Resultaten	17
Manipulatie checks.....	17
Perspectief nemen.....	18
Inschatting dader	21
Gevoelens over dader	22
Mening over dader.....	24
Discussie & conclusie.....	26
Limitaties.....	28
Dankbetuiging.....	29
Referenties	29

SAMENVATTING

Dit onderzoek is gericht op de effecten van groepslidmaatschap en veranderingsgezindheid op de perspectief name en beoordeling van daders. Verwacht werd dat de mate waarin een dader aangeeft te willen veranderen na een misdrijf, meer invloed zou hebben op de beoordeling door burgers wanneer deze dader tot de eigen groep (ingroup) behoort. Dat zou betekenen dat wanneer de dader geen intentie uit tot veranderen, de ingroup dader strenger zou worden beoordeeld dan de outgroup dader (Black Sheep Effect, BSE) en wanneer deze juist wel een intentie uit om te veranderen, hij of zij juist soepeler zou worden beoordeeld dan de outgroup dader (Ingroup Leniency Effect, ILE). Deze zelfde invloeden werden verwacht op de mate waarin de deelnemers perspectief zouden nemen van de dader. De verwachtingen werden in een experimenteel onderzoek, waarbij zowel de veranderingsgezindheid als het groepslidmaatschap van de dader tussen deelnemers werd gemanipuleerd, onderzocht. Er is geen bewijs gevonden waarmee de twee hypothesen (BSE en ILE) konden worden bevestigd. Wel waren er een aantal onverwachte interactie effecten op verschillende schalen. Het blijkt dat de veranderingsgezindheid juist een veel mindere tot geen invloed had op de perspectief name van een ingroup lid. Bij de outgroup lijkt de veranderingsgezindheid wel van grote invloed te zijn op de perspectief name. Van een niet-veranderlijk outgroup lid is veel minder het perspectief genomen dan van een wel veranderlijk outgroup lid. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat personen de neiging hebben om waargenomen misdaden toe te schrijven aan interne factoren bij de outgroup en aan situationele factoren bij de ingroup. Dit fenomeen heet de ultieme attributiefout (Pettigrew, 1979). In de theoretische onderbouwing van dit onderzoek wordt hier verder op in gegaan.

ABSTRACT

This study was conducted to gain insight in the effects of groupmembership and changeability of perpetrators on perspective taking and judgment of perpetrators. The expectation was that changeability of a perpetrator would have a bigger influence on judgment reactions if the perpetrator belongs to an ingroup compared to a perpetrator belonging to an outgroup. That would indicate when the perpetrator would not show intention to change, the judgment of the ingroup member would be harsher than the judgment of the outgroup member (Black Sheep Effect, BSE). When the perpetrator would show intention to change, the judgment of the in-group member would be more lenient compared to the judgment of an outgroup member (In-group Leniency Effect). These influences were also expected on the degree of perspective taking. The expectations were tested in an experimental study, where the changeability and the groupmembership were manipulated. No evidence was found to confirm the two hypotheses (BSE and ILE). However, there were some interesting and unexpected interaction effects on some scales. It seems the changeability of a perpetrator plays a less significant role in the judgment of in-group members compared to the judgment of outgroup members. On the judgment of an unchangeable outgroup member, the degree of perspective taking was significantly lower than the degree of perspective taking of a changeable outgroup member. Perhaps this contributes to the fact that we have the tendency to attribute perceived crime of an ingroup to situational factors and the crime of an outgroup to dispositional factors. This phenomenon is called the ultimate attribution error (Pettigrew, 1979). In de theoretical foundation of this study this phenomenon will be explained further.

INLEIDING

Joran van der Sloot, een Nederlander op Aruba die door de media direct al veroordeeld werd tot moordenaar. Hij was verdachte in de zaak van de verdwijning van Natalee Holloway. Tijdens de uitzending van de reportage van misdaadverslaggever Peter R. de Vries van 3 februari 2008, kwam Joran van der Sloot persoonlijk aan het woord over de nacht van de verdwijning van Natalee Holloway. In de uitzending van Peter R. de Vries leek erop dat Joran van der Sloot zich destijds op het verkeerde moment op de verkeerde plaats bevond. Na het uitzenden van deze reportage begonnen kijkers iets van sympathie voor Joran van der Sloot te voelen (Anonieme Auteur, 2008;). Hielckert beschreef in 2011 dat veel mensen het sterk vonden lijken dat Joran van der Sloot in een val van Peter R. de Vries was gelopen. Nadat bleek dat Joran van der Sloot de moeder van de vermiste Natalee Holloway, Beth Holloway had gechanteerd, begon het bestaande stukje sympathie voor Joran van der Sloot al snel af te brokkelen. Vijf jaar na de onopgeloste verdwijningzaak van Natalee Holloway, kwam Joran van der Sloot opnieuw in het nieuws. Hij bleek een moord te hebben gepleegd, ditmaal in Peru (Hielckert, 2011).

In dit verhaal over Joran van der Sloot komen een aantal factoren aan de orde. Het zien van Joran van der Sloot als een Nederlander en het ongeloof dat een Nederlander betrokken is bij zowel een wereldwijde vermissingszaak als een moordzaak. Het lijkt erop dat Joran van der Sloot niets van zijn daden heeft geleerd, aangezien hij na zijn verdenkingen in de zaak Natalee Holloway misschien opnieuw, de fout in ging met de moord op de Peruaanse Stephany Flores. Van het laatste beetje sympathie dat er bestond voor Joran van der Sloot zal nu weinig over zijn.

Maar wat als Joran van der Sloot op vrije voeten komt? Hoe zullen de mensen reageren op zijn re-integratie in de samenleving? Stel dat hij een sterke intentie uit om te veranderen, nemen ze hem nog wel serieus? Het is altijd makkelijk om iemand op het eerste gezicht te veroordelen voor zijn of haar daden, maar wat nou als er meer achter zit? Stel dat men zich probeert te verplaatsen in een ander, verandert daardoor de manier van veroordelen? Hoe reageren Nederlanders in het algemeen op

daders, speelt de geuite veranderingsgezindheid hierbij een rol en in hoeverre zal het groepslidmaatschap van daders invloed hebben op de manier waarop zij worden beoordeeld? Om meer duidelijkheid te krijgen in deze kwestie is de volgende onderzoeksvraag opgesteld:

In hoeverre zijn de veranderingsgezindheid en groepslidmaatschap van de dader van invloed op de perspectief name en het beoordelen van daders?

BELANG GROEPSLIDMAATSCHAP VAN DADERS

De manier waarop men een persoon zoals Joran van der Sloot ziet, heeft veel te maken met het groepslidmaatschap van een persoon. Kassin, Fein en Markus (2008) beschrijven ingroups versus outgroups. Wanneer het aankomt op sociale categorisatie, zijn de waarnemers wel of geen lid van de categorieën die ze gebruiken. Een sociale groep waarmee iemand zich identificeert en met wiens leden men duidelijke overeenkomsten waarneemt: land, geloof, politieke voorkeur of vrijetijdsvereniging worden een ingroup genoemd. Deze ingroup kan op basis van verschillende criteria ontstaan en wat iemand als zijn of haar ingroup ziet kan snel veranderen en hangt af van de situatie. Individuen die tot een andere sociale groep behoren waartoe wij onszelf niet rekenen, en met wiens leden we weinig gemeenschappelijk hebben, worden een outgroup genoemd. Denk hierbij bijvoorbeeld aan Ajax supporters en Feyenoord supporters. In de Nederlandse competitie staan zij lijnrecht tegenover elkaar (ingroup: Favoriete club supporters) , maar wanneer Ajax en Feyenoord spelers samenspelen in het Nederlands elftal zullen de Ajax en Feyenoord supporters zij aan zij staan (ingroup: Nationale elftal supporters)(zie ook: Levine, Prosser, Evans & Reicher, 2005).

We hebben sterk de neiging om de wereld in te delen als ‘ons’ en ‘hen’(Kassin et al, 2008). Volgens de social-identity theory van Tajfel en Turner (1979, 1986) hebben wij de neiging om een positief beeld te behouden van de eigen groep. Dit wordt bewerkstelligd door onze eigen groep positiever af te zetten tegen andere groepen. Dit heeft verschillende consequenties; een gevolg is bijvoorbeeld dat we de neiging hebben om de verschillen tussen in- en outgroup te overdrijven in het voordeel van de eigen groep (e.g. Castano, Yzerbyt, Paladino & Sacchi, 2002).

Samenwerking op zowel economische als sociale gronden is een van de meest belangrijke functies van een groep. Dergelijk samenwerkend gedrag wordt gericht op de leden van de groep zelf. Soms hoort het straffen van groepsleden daarbij om een goede samenwerking in de groep te behouden. Deze straffen zijn gericht op de leden van de groep die zich niet houden aan de normen en waarden van de groep. Wanneer het deviante gedrag niet ernstig genoeg is om de overtreder te straffen, kan de groep er ook voor kiezen om de waarden en normen van de groep iets aan te passen. De groep zal dit doen om de positieve sociale identiteit ten opzichte van andere groepen te behouden (Baumeister & Twenge, 2003). Wat zou kunnen verklaren waarom mensen iets van sympathie voelden voor die 'arme' Joran, die waarschijnlijk op het verkeerde moment op de verkeerde plaats was tijdens het Natalee Holloway debacle. Dit komt overeen met de door Pettigrew beschreven ultieme attributiefout (1979); Mensen hebben de neiging om misdaden van een ingroup lid toe te schrijven aan situationele factoren, waarbij dezelfde misdaden van een outgroup lid eerder toegeschreven zullen worden aan persoonlijke innerlijke factoren (Pettigrew, 1979).

De ultieme attributiefout is te verklaren door middel van de sociale identiteitstheorie van Tajfel (1978). Volgens de sociale identiteitstheorie is het deel van de identiteit van mensen dat voortvloeit uit kennis en evaluatie van het bij sociale groepen horen, gedefinieerd als de sociale identiteit van een persoon. Wanneer iemand uit die sociale groep een misdaad begaat zal dit invloed hebben op het beeld dat de persoon heeft van zijn of haar groep. De sociale identiteit van de groep wordt dan bedreigd door een deviant lid. Hieruit volgt dat om de sociale identiteit van de groep positief te houden men de misdaad van een ingroup lid zal toewijzen aan de situatie; iedereen zou zo gehandeld hebben in die situatie. Echter wanneer er een misdaad gepleegd is door een outgroup lid, dan zal hij of zij geneigd zijn dit toe te schrijven aan slechte karaktertrekken: die persoon heeft een slechte aard. (Blanz, Mummendey, Mielke, & Klink, 1998; Tajfel, 1979).

Wanneer er geen sprake is van de ultieme attributiefout kan het zijn dat daders uit eigen groep harder worden beoordeeld dan daders uit een andere groep. Dit zogeheten Black Sheep effect (e.g. Pinto, Marques, Levine & Abrams, 2010) beschrijft het feit dat een ingroup lid zwaarder beoordeeld

zal worden voor dezelfde daden als een outgroup lid. Een verklaring voor het Black Sheep effect heeft ook veel raakpunten met de sociale identiteit theorie van Tajfel (1979). Het Black sheep effect komt voor bij een groep wanneer leden van een ingroup opeens andere waarden en normen aannemen (bijvoorbeeld: een misdaad begaan). Dit heeft een effect op de sociale identiteit van de groep. Wanneer de sociale identiteit van een groep in gevaar komt zal iemand een deviant persoon zwaarder beoordelen. Hierdoor wordt de sociale identiteit van de persoon zelf en ten opzichte van de outgroup weer hersteld. Dit zodat de outgroup kan zien dat de waarden en normen niet zijn veranderd (Tajfel, 1979). Volgens Pinto et al. (2010) is er naast het Black Sheep Effect nog een ander gevolg bekend over het beoordelen van mensen. Het zogeheten ingroup-leniency effect beschrijft het geval dat een ingroup lid juist soepeler zal worden beoordeeld en bestraft dan een outgroup lid. Een verklaring voor het ingroup-leniency effect is te vinden in de hierboven beschreven ultieme attributiefout (Pettigrew, 1979).

Het evalueren van ingroup leden wordt volgens Gollwitzer en Bücklein (2007) beïnvloed door vier factoren. Deze factoren zouden de omvang van de straf voorspellen die leden uit de groep gepast vinden voor de ‘dader’ uit de eigen groep. Hij noemt redenen voor misdrijf (1), identificatie met de ingroup en de normen (2) en de bereidheid tot excuses aanbieden voor het misdrijf (3). Uit zijn onderzoek is verder gebleken dat iemand die na bestraffing wederom in misdaad vervalt (4) (recidivist) uit de ingroup strenger worden beoordeeld dan recidivisten van de outgroup. Een ‘first-time’ misdadiger zal sneller het voordeel van de twijfel krijgen. Bij ‘repeat’ misdadigers (recidivisten) zullen persoonlijke factoren sneller aangewezen worden als schuldige (Gollwitzer & Bücklein, 2007).

PERSPECTIEF NEMEN

Maar wat gebeurt er wanneer men zich tracht te verplaatsen in een ander? Verandert daardoor de manier van beoordelen? Zouden mensen anders gereageerd hebben op Joran van der Sloot als ze hadden geprobeerd om de zaak vanuit zijn oogpunt te zien? Wanneer iemand iets hoort over negatieve acties van een medegroeps lid zal dit botsen met de kijk op de ingroup als een moreel goede groep (Leach, Ellemers, & Barreto, 2007). Dit zal hen motiveren om deze bedreiging van groepsidentiteit te

reduceren (Ellemers, Spears, & Doosje, 2002). Een manier om dit te doen is om je in te leven in de persoon die de misdaad heeft begaan. Wanneer iemand perspectief inneemt van een persoon heeft dat meerdere emotionele en cognitieve reacties tot gevolg (Davis et al., 2004; Galinsky, Ku, & Wang, 2005). Zo leidt het nadoen van de gezichtsuitdrukking van een ander tot een verhoogde kans dat de persoon die het nadoet, emoties zal ervaren die gelijk zijn aan die van de ander (Adelmann & Zajonc, 1989). Batson et al., (1997) toonden aan dat wanneer men perspectief inneemt van een ander, er een op de ander georiënteerd emotioneel respons wordt opgewekt. Deze respons is gelijk aan het welzijn van de andere persoon. men kan zich op deze manier voorstellen hoe de andere persoon zich moet voelen in een bepaalde situatie. De vaardigheid om je voor te stellen hoe een persoon wordt beïnvloed door de toestand waarin hij/zij zich bevindt (perspectief van een ander in nemen), wordt beschreven als empathisch vermogen (Batson et al., 1997). Clore en Jeffery (1972) hebben een onderzoek uitgevoerd waarbij een proefpersoon de rol inneemt van een gehandicapt persoon. Ze ontdekten dat de attitudes t.a.v gehandicapten van de proefpersoon sterk verbeterden. Zij schrijven dit effect toe aan de emotionele ervaring van empathie. Baumeister (1997) betreft dit effect op misdaden; hij beschrijft dat wanneer de daden vanuit het oogpunt van de dader worden gezien er veel dingen kunnen veranderen. Veel daders zien zichzelf niet als kwaadwillend, ze zien zich vaak ook als een slachtoffer. Hierop volgend beschrijven Miller, Gordon en Buddie (1999) dat uit hun onderzoek is gebleken dat wanneer mensen een verklaring zoeken voor een misdaad, er ook vaak een mildere houding ontstaat richting deze misdaad. (de 'to explain is to condone' hypothese).

Maar niet iedereen kan en wil perspectief innemen van anderen. Ross en Nisbett (1991) suggereren dat we ons moeten kunnen voorstellen hoe de persoon zich in een bepaalde situatie voelt om het gedrag van een persoon te voorspellen, en dat mensen hier vaak in falen. Baumeister (1997) beschrijft een belangrijke reden hiervoor; mensen vinden het makkelijker perspectief in te nemen van het slachtoffer dan van de dader. Uit onderzoek is gebleken dat bij het perspectief nemen van een persoon sympathie voor die persoon ontstaat (Coke, Batson, & McDavis, 1978). Voor personen die het perspectief in moeten nemen van een wetsovertreder kan dit een extra remming zijn. Er bestaat dus ook de angst dat wanneer een persoon perspectief inneemt van een dader hij/zij bang is dat hij

daardoor meer sympathie krijgt voor de dader. Bij het innemen van het perspectief van een ander ontstaat er vaak een gevoel van empathie, dit is een op de ander georiënteerd emotioneel respons op individueel niveau. Batson, Chang, Orr, en Rowland (2002) ontdekten dat zelfs wanneer het perspectief wordt ingenomen van een gestigmatiseerde groep er naast een verhoogde empathie, ook een verhoogde motivatie ontstaat om dat individu te helpen (Batson et al., 1997; Miller, Gordon, & Buddie, 1999).

VERANDERINGSGEZINDHEID

Het woord excuses, of apology in het engels, komt van het Griekse woord Apologia. Dit betekent rechtvaardiging, verklaring, verweer of excuus. Excuses hebben de kracht om vernederingen te genezen en het verlangen naar wraak te verwijderen bij de gedupeerde (Lazare, 2005). Voor de dader, hebben excuses de kracht om angst voor vergelding te verminderen en het schuldgevoel van de dader te verzachten. Het doel van het aanbieden van excuses is in de meeste gevallen verzoening en het herstellen van gebroken relaties (Lazare, 2005). Excuses kunnen inzicht bieden in menselijke emoties en gedrag die waardigheid herstellen. Hierbij kan worden gedacht aan schaamte, schuld en vernedering en het lijden dat de dader doet onder zijn daden. Excuses aanbieden refereert naar een ontmoeting van twee partijen. Waarbij de ene partij, de dader, verantwoordelijkheid neemt voor zijn daden en spijt betuigt tegenover de gedupeerde partij. Verscheidene wetenschappers suggereren aanvullende criteria voor excuses, zoals: een verklaring voor het misdrijf, een uiting van schaamte en schuld, de intentie om zulke misdrijven nooit weer te begaan en het aanbieden van reparaties aan de gedupeerden (Lazare, 2005).

Giner-Sorrolla, Vasiljevic, Zaiser en Zebel (2012) hebben een onderzoek gedaan naar excuses aanbieden en de reactie daarop door ontvangende partijen. Ze ontdekten dat wanneer het bekend was dat de dader onder zijn daden leed, en bereid was verantwoordelijkheid voor zijn daden te nemen, dit de tevredenheid en de vergevingsgezindheid verhoogde van de ontvangende partij. Dit kan komen doordat de ontvangende partij het lijden van de dader ziet als een soort vergelding en het nemen van verantwoordelijkheid kan gezien worden als een rechtvaardiging of erkenning voor de slachtoffers.

Indirect kan de ontvangende partij ook verwachten dat de dader zijn gedrag wil veranderen doordat hij lijdt onder zijn daden en verantwoordelijkheid neemt. Deze twee factoren worden dan ook geacht een mediërende rol te spelen in de waargenomen veranderingsgezindheid van de dader (Giner-Sorra et al., 2012). Gold en Weiner (2000) voegen hieraan toe dat een bekentenis met uitdrukkingen van berouw aangeeft dat de dader de misdaad niet nog eens zal begaan (Gold & Weiner, 2000).

VERWACHTINGEN

Dit onderzoek gaat in op de invloed van de aan- of afwezigheid van de geuite intentie om te veranderen en het groepslidmaatschap van de dader op de perspectief name en beoordeling van de dader. In principe wordt verwacht dat de geuite veranderingsgezindheid samen met het groepslidmaatschap een invloed heeft op de perspectief name en de beoordelingsreacties van Nederlanders. De veranderingsgezindheid van de dader zal dat effect als het ware modereren, dus richting geven naar ofwel het Black Sheep Effect ofwel het Ingroup Leniency Effect.

Met de daaruit volgende hypothesen:

H: Wanneer een dader uit de eigen groep een intentie uit om te veranderen, zal dat tot een positievere beoordeling leiden dan wanneer een dader uit de outgroup dat doet. Daarnaast zal het leiden tot een positieve invloed op mate van perspectief nemen.

H: Wanneer een dader uit de eigen groep geen intentie uit om te veranderen, zal dat tot een negatievere beoordeling leiden dan wanneer een dader uit de outgroup dat niet doet. Daarnaast zal het een negatieve invloed hebben op de mate van perspectief nemen.

“Deze hypothesen impliceren een interactie-effect tussen het groepslidmaatschap van de dader en de geuite veranderingsgezindheid op de mate van perspectief nemen en de beoordelingen

In de volgende paragrafen zal worden ingegaan op de gebruikte schalen en manipulaties.

METHODE

DESIGN

Het design van het onderzoek is een 2 (groepslidmaatschap: ingroup versus outgroup) x 2 (veranderingsgezindheid van de dader: wel versus niet geuite intentie tot veranderen) tussenproefpersonen design.

In alle condities zijn de participanten gevraagd om perspectief in te nemen van de dader. De participanten zijn middels een subdomein van thesistools random verdeeld over de vier condities.

PARTICIPANTEN

De participanten zijn verzameld door middel van een uitnodiging via een email, via persoonlijke aanspraak of via het wervingssysteem van de Universiteit Twente (Sona-systems). Er is van te voren geen verdere selectie gemaakt op basis van leeftijd, opleiding of geslacht. Honderdnegen Nederlanders (48 mannen, 60 vrouwen en 1 zonder geslachtsopgave) hebben deelgenomen aan het onderzoek, tien hiervan kregen een halve credit van Sona-systems. De leeftijd varieerde van 18 tot 75 jaar. (Gem=35,93, SD=16,34). Vijf deelnemers gaven aan een MAVO niveau te hebben als hoogst behaalde opleiding, 4 een HAVO niveau, 14 een VWO niveau, 16 een MBO niveau, 27 een HBO niveau en 42 een Universitair niveau.

In totaal zijn er 256 personen benaderd via email, er zijn 151 enquêtes uitgegeven waarvan er 110 volledig waren ingevuld. De antwoorden van de overige 41 zijn verwijderd omdat ze de enquête niet volledig ingevuld hadden. Wat opviel was dat het merendeel van de participanten waren gestopt toen ze bij de vragen kwamen waarbij het perspectief in moest worden genomen van de dader. Van de participanten die de enquête volledig ingevuld hadden is er nog een participant verwijderd omdat deze had aangegeven de enquête niet serieus te hebben ingevuld (score 2 op een schaal van 1 tot 7).

MATERIALEN EN PROCEDURE

ONAFHANKELIJKE VARIABELEN

Nationale identificatie: De participanten kregen een vragenlijst waarin ze eerst werden gevraagd om een indicatie te geven van hun identificatie met Nederland. Deze vragen werden vooral gesteld om de participanten als het ware te ‘primen’ op het Nederlander zijn. Hiervoor werden de veertien Items van Leach et al. (2008) gebruikt. (vb: “Nederlander zijn vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie”, “Ik denk vaak aan het feit dat ik een Nederlander ben”). Alle veertien items werden op een schaal van 1 (geheel mee oneens) tot 7 (geheel mee eens) beantwoord (zie Appendix A: Vragenlijst identificatie).

Stemming participant: Omdat er uit onderzoek is gebleken dat stemming een grote invloed kan hebben op het beoordelingsvermogen van mensen (Miller, Gordon, & Buddie, 1999), zijn de participanten ook gevraagd om een indicatie te geven van hun gevoelens op dat moment. Hiervoor werden de twintig items van de PANAS van Watson, Clark, en Tellegen, (1988) gebruikt. De PANAS bestaat uit twee onderdelen, de PA (Positive Affect) en de NA (Negative Affect). Beide onderdelen bestaan uit tien items, De PANAS is een veel gebruikte schaal om de emotionele staat van een persoon te bepalen. Omdat de originele PANAS gebruik maakt van een Likert schaal van 1 (heel weinig tot niet) tot 5 (heel veel), is dat hier ook zo toegepast (zie Appendix B: Vragenlijst stemming). De PANAS heeft in het algemeen een hoge validiteit en betrouwbaarheid (Crowford & Henry, 2004).

Manipulatie van groepslidmaatschap: Omdat er uitsluitend Nederlanders werden benaderd om de vragenlijsten in te vullen, werd zo de ingroup bepaald. Met behulp van de hierboven beschreven items van Leach et al (2008) werden de deelnemer alert gemaakt op het ‘Nederlander zijn’. Vervolgens werden de participanten gevraagd om een fragment te lezen van een fictieve documentaire namelijk ‘Gestraft’, waarin veroordeelden geïnterviewd worden over de straf die hen is opgelegd. Hierin kregen de participanten ofwel een interview te lezen over een Nederlandse dader genaamd Paul de J. (ingroup) ofwel over een Somalische dader genaamd Youssef B. (outgroup) (Zie Appendix I voor het fragment).

Manipulatie van veranderingsgezindheid: De dader (Paul de J./Youssef B.) uitte vervolgens in het fragment expliciet de intentie om te veranderen (veranderingsgezindheid) of hij deed dat niet, dit hing af van de conditie. De veranderingsgezindheid werd aangegeven door middel van uitingen als: “ik ga er alles aan doen om te voorkomen dat ik dit iemand ooit weer aandoe”. In de conditie waar geen veranderingsgezindheid aanwezig was, werd dit weggelaten (zie Appendix I).

Instructie perspectief nemen van dader: Hiertoe werden alle participanten gevraagd om het perspectief in te nemen van de in het fragment beschreven dader (zie Appendix H, instructies fragment). Om de manipulatie te versterken werd er in het fragment zo min mogelijk ingegaan op de conditie en positie van het slachtoffer. Na het lezen van het fragment werden de participanten gevraagd om twee gedachten op te schrijven die ze hadden terwijl ze zich inleefden in de dader en daarna twee gevoelens die hierbij hoorden. Deze instructies komen overeen met de instructies die Zebel, Doosje, Spears en Vliek (2010) gebruikten in hun onderzoek. Daarna werden de participanten gevraagd om een indicatie te geven van hoe het perspectief nemen was gegaan, ook deze dertien items zijn gebaseerd op het onderzoek van Zebel et al (2010).

AFHANKELIJKE VARIABELEN

Om een beeld te krijgen van de mate waarin men het perspectief heeft genomen (en de weerzin die men daarbij ervoer) zijn er zes schalen opgesteld (zie Appendix C: vragenlijst perspectief) De participanten beantwoordden de vragen op een schaal van 1 (helemaal niet) tot 7 (helemaal wel). Om te bepalen in welke mate er perspectief is genomen door de participanten is er gebruik gemaakt van de schaal *mate van perspectief nemen* (Appendix C; item 37, 38 en 39). Een voorbeeldvraag is: ‘In hoeverre heeft u geprobeerd perspectief in te nemen van de dader?’, deze schaal bestaat uit drie items. Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach’s $\alpha = 0.80$). De drie schalen *ik vond deze dader het niet waard om mij in te verplaatsen* (Appendix C; item 44), *ik vond het moeilijk om de menselijke kant van de dader te zien* (Appendix C; item 45) en *ik merkte dat ik teveel medelijden met het slachtoffer had om me in te leven in de dader* (Appendix C; item 43) bestaan ieder uit een item. Om te bepalen in hoeverre de participanten geen

perspectief wilden nemen omdat ze bang waren dat ze teveel sympathie zouden krijgen voor de dader is er gebruik gemaakt van de schaal *geen perspectief nemen door angst sympathie* (Appendix C; item 46, 47,48 en 49) . Een voorbeeldvraag is: ‘Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in de dader, ik te veel sympathie zou krijgen voor de dader’ Deze schaal bestaat uit vier items. Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach’s $\alpha = 0.77$. Om te bepalen in hoeverre participanten een weerstand hadden tegen het perspectief nemen is er gebruik gemaakt van de schaal *weerstand tegen perspectief* (Appendic C; item 40,41 en 42). Een voorbeeldvraag is: ‘In hoeverre werd u geremd door uw eigen overtuigingen om perspectief te nemen van de dader?’. Deze schaal bestaat uit drie items. Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach’s $\alpha = 0.79$).

Inschatting dader: Met behulp van items van de vragenlijst (Weiner, Graham, Peter, & Zmuidinas, 1991) werden de participanten gevraagd naar hun persoonlijke inschatting van de dader. Een voorbeeld van zo een vraag was: ‘Hoe waarschijnlijk is het dat de dader nog eens een misdaad zal begaan?’ Of ‘In hoeverre ervaart u de uitspraken van de dader als geloofwaardig?’ Dit construct bestaat uit tien vragen, dergelijke vragen werden beantwoord op een 7-punten likert schaal (1- zeer onwaarschijnlijk tot 7-zeer waarschijnlijk) (zie Appendix D).

Om te bepalen of de participanten de uitspraken van de dader als geloofwaardig en oprecht hebben ervaren is er gebruik gemaakt van de schaal *geloofwaardigheid dader* (Appendix D; item 50, 51 en 52). Een voorbeeldvraag is: ‘In hoeverre ervaart u de uitspraken van de dader als geloofwaardig?’, deze schaal bestaat uit drie items. Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach’s $\alpha = 0.96$). De schalen *waarschijnlijkheid spijt dader* (Appendix D; item 59), *vooraf geplande intentie dader* (Appendix D; item 53), *is de dader een goed persoon*(Appendix D; item 55) en *dader motivatie voorkomen toekomst* (Appendix D; item 54) bestaan ieder uit een item. Om te bepalen hoe de participanten inschatten dat de dader nog eens een misdrijf zal plegen is er gebruik gemaakt van de schaal *recidivekans dader* (Appendix D; item 56, 57 en 58). Een voorbeeldvraag hierbij is: ‘Hoe waarschijnlijk vindt u het dat de dader een dergelijk

misdrijf nogmaals zal plegen?', de schaal bestaat uit drie items. Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een goede betrouwbaarheid heeft (cronbach's $\alpha = 0.77$).

Gevoelens over dader: Voor het construct gevoelens over dader zijn er acht schalen opgesteld (Zie Appendix E, Vragenlijst gevoelens dader). Om de mate van woede met betrekking tot de dader te meten is er gebruik gemaakt van de schaal *woede*, deze bestaat uit de items *boosheid*, *woede* en *verontwaardiging*. (Appendix E; item 60, 67 en 68). Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach's $\alpha = 0.80$). Om de mate van afkeer jegens de dader te bepalen is er gebruik gemaakt van de schaal *afkeer*, deze bestaat uit de items *afschuw* en *afkeer*. (Appendix E; item 64 en 65). De schalen *walging* (Appendix E; item 69) en *apathie* (Appendix E; item 66) bestaan beide uit een item. Om de mate van schuldgevoel richting de dader te bepalen is er gebruik gemaakt van de schaal *schuldgevoel* (Appendix E; item 72 en 73). Deze schaal bestaat uit twee items. Om de mate van distress (ellendigheid) te bepalen is er gebruik gemaakt van de schaal *distress*. Deze schaal bestaat uit de items *ellendig*, *van streek* en *bedroefd* (Appendix E; item 74, 75 en 76). Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach's $\alpha = 0.78$). Om de mate van empathie te bepalen is er gebruik gemaakt van de schaal *empathie*, deze schaal bestaat uit de items *medeleven*, *sympathie* en *mededogen* (Appendix E; item 61, 62 en 63). Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat deze schaal een hoge betrouwbaarheid heeft (cronbach's $\alpha = 0.82$). Om de mate van schaamte richting de dader te bepalen is er gebruik gemaakt van de schaal *schaamte* (Appendix E; item 70 en 71).

Beoordeling dader: Om de algemene mening over de dader te meten is er gebruik gemaakt van de schaal *mening over dader* (zie Appendix F, vragenlijst beoordeling dader). Deze schaal bestaat uit zes items. Een voorbeeld van een vraag is 'Geef uw mening over de dader van koud naar warm (1 = koud, 7 = warm). Uit een betrouwbaarheidsanalyse blijkt dat de schaal een goede betrouwbaarheid heeft (cronbach's $\alpha = 0.88$).

Elke participant moest kort voordat hij/zij zou beginnen met invullen akkoord gaan met de door de onderzoeker gestelde voorwaarden. Daarin stond onder andere dat hij/zij vrij was om elk moment te stoppen met het onderzoek wanneer hij/zij zich er niet prettig bij voelde. Omdat de vragenlijst online

verstrekkt werd is er geen sprake geweest van een gestandaardiseerde omgeving (zie Appendix G, instructies participant).

RESULTATEN

Covariaten: Om na te gaan of er een verschil bestaat in de verdeling van geslacht over de vier condities is er een chikwadraattoets uitgevoerd. Er blijkt geen significant verschil te bestaan in de verdeling van geslacht over de vier condities $\chi^2(3) = 1.29, p = 0.73$ (Appendix J1). Alhoewel de verschillen in de verdeling van geslacht over de vier condities niet significant zijn, is geslacht toch meegenomen als covariaat om te controleren voor de eventuele ruis die ontstaat doordat de deelnemer hetzelfde of juist een ander geslacht heeft dan de dader in het interview. Om na te gaan of er een verschil bestaat in de verdeling van leeftijd over de vier condities is er een variantieanalyse uitgevoerd. De resultaten van deze analyse staan in Appendix J2. Er is te zien dat leeftijd in de wel veranderlijke ingroup conditie hoger is dan in de overige drie condities $F(1,105) = 3.61, p = 0.06$. Omdat de verschillen in de verdeling van leeftijd significant blijkt, is de variabele leeftijd meegenomen in de verdere analyses om te controleren voor de eventuele ruis die ontstaat doordat de deelnemer dezelfde of juist een andere leeftijd heeft dan de dader in het interview. Met een covariantie analyse procedure van SPSS wordt er gekeken of de waargenomen veranderingsgezindheid en het groepslidmaatschap van de dader, een significante invloed had op de perspectief name en de beoordelingsreacties van de participanten. De veranderingsgezindheid en het groepslidmaatschap zijn ingevoerd als 'fixed factors' en leeftijd, en geslacht als covariaten.

MANIPULATIE CHECKS

Groepslidmaatschap: Om na te gaan of alle participanten Nederlands waren is er aan het einde van de vragenlijst aan iedere participant gevraagd wat zijn/haar nationaliteit was. Alle 109 participanten gaven aan van Nederlandse nationaliteit te zijn.

Veranderingsgezindheid: Om na te gaan of de participanten daadwerkelijk verschil zagen in de veranderingsgezindheid van de dader, wordt er gekeken naar de gemiddelden van de schalen *dader motivatie voorkomen toekomst* en *recidivekans dader* (zie Appendix J3). Op het oog lijken de

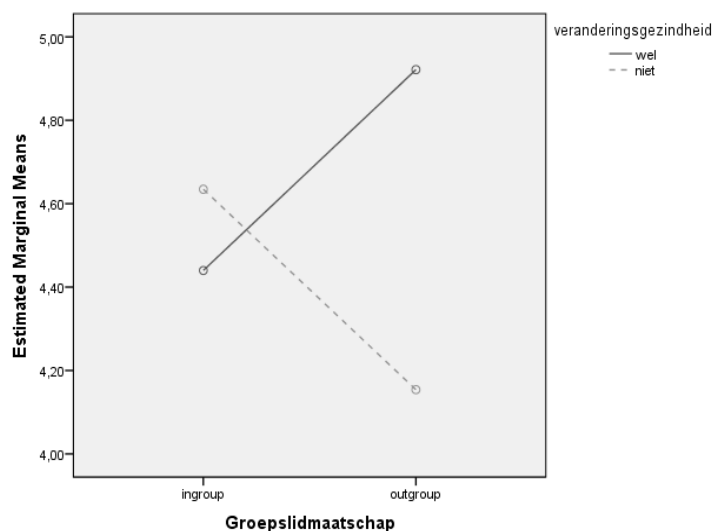
participanten inderdaad verschil te zien tussen de niet-veranderingsgezinde dader en de wel veranderingsgezinde dader. Om deze verschillen te toetsen is er gebruikt gemaakt van een variantie analyse (zie Appendix J4). Uit een twee-factor covariantie analyse blijkt dat de effecten van veranderingsgezindheid op waargenomen motivatie om te voorkomen in de toekomst en op 'recidivekans dader' niet significant blijken, respectievelijk $F(1,102) = 2.52, p = 0.12$ en $F(1,102) = 1.77, p = 0.19$. Dit houdt in dat de manipulatie van veranderingsgezindheid niet volledig gelukt is. Maar toch lijkt het, kijkend naar de significantieniveaus, dat er toch een trend is waargenomen in de veranderingsgezindheid.

Stemming deelnemer: Om de stemming van de respondenten te controleren is er gebruik gemaakt van de twintig items die al eerder besproken zijn (PANAS). De somscore van de items 1,3,5,9,10,12,14,16,17 en 19 vormen samen de indicatie van het Positieve Affect van de respondenten (hoe hoger de score, hoe positiever de stemming). De somscore van de items 2,4,6,7,8,11,13,15,18 en 20 vormen samen de indicatie van het Negatieve Affect van de respondenten (hoe hoger de score, hoe negatiever de stemming). (Zie Appendix J5). Er wordt duidelijk dat alle respondenten zich ongeveer in dezelfde stemming bevonden, dit heeft de resultaten dus niet beïnvloed.

PERSPECTIEF NEMEN

Mate perspectief: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix J6) kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect van groepslidmaatschap op de mate van perspectief nemen $F(1,102) = 0.00, p > 0.10$. Ook is er geen sprake van een significant hoofdeffect van veranderingsgezindheid $F(1,102) = 1.43, p > 0.10$. Er is wel sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 3.94, p = 0.05$, (zie figuur 1). Er is te zien dat de veranderingsgezindheid van de dader een minder grote rol lijkt te spelen bij de ingroup dan bij de outgroup. Bij de outgroup lijkt de veranderingsgezindheid juist wel een grote rol te spelen. Van een niet veranderlijke dader uit de outgroup wordt veel minder perspectief genomen dan van een dader van de ingroup. Terwijl van een veranderlijke outgroup dader juist veel meer perspectief wordt genomen. Wellicht hanteren personen bij het evalueren van ingroup leden andere normen dan bij het evalueren van outgroup leden. Daardoor zal de intentie van een ingroup lid strenger worden

bekritiseerd en wellicht minder snel als oprecht opgevat worden. De mening over het ingroup lid wordt al snel gevormd en de intentie om te veranderen wordt niet snel serieus genomen. Wanneer een outgroup dader niet veranderlijk is kan het zijn dat de respondenten een eerste onbewuste stereotiepe reactie hebben van de ‘monsterlijke dader’ zoals de ultieme attributiefout (Pettigrew, 1979) omschrijft. Wanneer een outgroup dader wel wil veranderen, blijven de respondenten de outgroup dader wellicht evalueren op basis van interne factoren (zoals de eerste reactie) en daardoor wordt de intentie als onverwacht en oprechter ervaren en zijn de respondenten bereid om meer perspectief te nemen.

Covariates appearing in the model are evaluated at the following values: leeftijd = 35,75, geslacht = 1,56

FIGUUR 1: INTERACTIE EFFECT OP MATE PERSPECTIEF

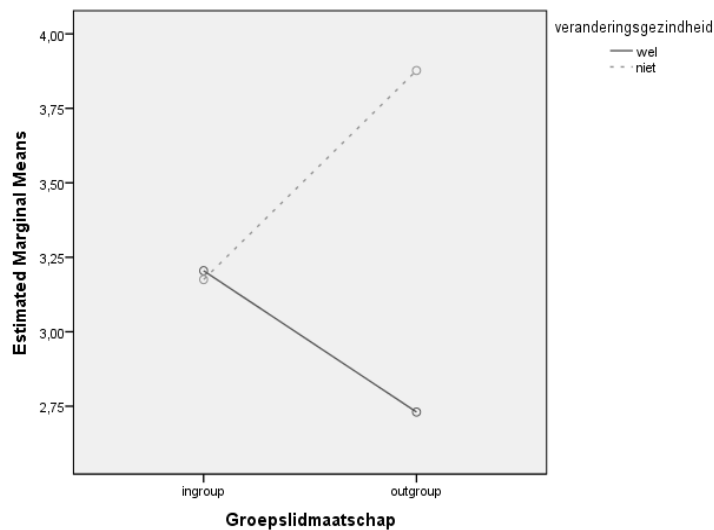
Het overall effect van leeftijd op de mate van perspectief nemen is marginaal significant $F(1,102) = 3.19, p = 0.08$. Na een correlatieanalyse is er te zien dat er een negatief verband bestaat tussen leeftijd en mate perspectief nemen (zie Appendix J7). Hoe hoger de leeftijd, hoe minder perspectief er is genomen. De correlatiecoëfficiënt is niet erg groot, dat betekent dat het verband dat er is, niet erg sterk is. Er was een significant verschil in de mate van perspectief nemen tussen mannen ($M = 4.83; SD = 1.14$) en vrouwen ($M=4.31; SD = 1.36$). $F(1, 102) = 4.78, p < 0.05$. Dat de mannen beter perspectief hebben kunnen nemen dan de vrouwen zou kunnen liggen aan het feit dat de dader waarvan ze perspectief moesten nemen, zelf een man was.

Weerstand perspectief: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significante hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant (zie Appendix J6).

Medelijden slachtoffer: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van significante hoofd- en interactie-effecten (zie Appendix J6). Het overall effect van leeftijd op de mate waarin er teveel medelijden was met het slachtoffer om perspectief te kunnen nemen is marginaal significant. $F(1,102) = 1.05, p = 0.06$. Na een verdere analyse van het effect van de covariaat 'leeftijd' op de afhankelijke variabele 'medelijden slachtoffer' is te zien dat er sprake is van een positieve correlatie (Zie Appendix J8). Hoe ouder de deelnemers, hoe meer moeite ze hadden met perspectief name door te veel medelijden met het slachtoffer. Zo is er ook een significant verschil in de mate van medelijden met het slachtoffer tussen mannen ($M=2.79 ; SD=1.66$) en vrouwen ($M=3.58 ; SD=1.91$) $F(1, 102) = 5.49, p = 0.02$. Er is te zien dat vrouwen over het algemeen meer medelijden hebben met het slachtoffer dan mannen en daarom hebben zij meer moeite om perspectief in te nemen. Dat de vrouwen over het algemeen teveel medelijden hebben met het slachtoffer hebben kan liggen aan het feit dat het in het fragment beschreven slachtoffer een vrouw is. Dat de vrouwen meer moeite hebben met het perspectief nemen van de dader, komt overeen met het significante effect op de afhankelijke variabele mate perspectief nemen, zoals eerder besproken.

Dader niet waard om in te verplaatsen: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect van groepslidmaatschap $F(1,102) = 0.12, p > 0.10$. Wel is er sprake van een marginaal significant hoofdeffect van veranderingsgezindheid $F(1,102) = 3.00, p = 0.09$. Ook is er sprake van een marginaal significant interactie-effect $F(1, 102) = 3.23, p = 0.08$. De effecten op de covariaten zijn niet significant (zie Appendix J6). Omdat het hoofdeffect op veranderingsgezindheid marginaal significant is, wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens. In de niet veranderlijke conditie gaven de respondenten een hogere mate aan dat de dader het niet waard was om perspectief van te nemen ($M = 3.53, SD = 0.23$) dan in de wel veranderlijke conditie ($M = 2.97, SD = 0.23$). In figuur 2 is opnieuw te zien dat de veranderingsgezindheid bij de ingroup een veel kleinere tot geen rol speelt dan bij de outgroup. Weer is te zien dat bij een niet veranderlijke outgroup lid, de mensen aangeven dat de dader het niet waard

is om perspectief te nemen. Terwijl bij een veranderlijke outgroup dader respondenten aangeven de dader (relatief gezien) het wel waard vinden om zich te verplaatsen. Het patroon van deze interactie is inhoudelijk overeenkomstig met het interactie effect op mate van perspectief nemen.

Covariates appearing in the model are evaluated at the following values: leeftijd = 35,75, geslacht = 1,56

FIGUUR 2: INTERACTIE EFFECT OP DE DADER IS HET NIET WAARD OM PERSPECTIEF VAN TE NEMEN

Moelijk menselijk kant dader zien: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant (zie Appendix J6)

Geen perspectief door angst voor sympathie: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

INSCHATTING DADER

Geloofwaardigheid dader: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix J6) kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van hoofd- en interactie-effecten. Ook het effect op de covariaat ‘geslacht’ bleek niet significant. Het overall effect van leeftijd op de geloofwaardigheid van de dader is significant $F(1,102) = 5.38, p = 0.02$. Een correlatie-analyse laat zien dat er een negatief verband bestaat tussen leeftijd en de geloofwaardigheid van de dader. Hoe hoger de leeftijd, hoe minder geloofwaardig de dader wordt ingeschat (zie appendix J9).

Dader vooraf intentie misdaad: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd

worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Dader motivatie voorkomen toekomst: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van significante hoofd- of interactie-effecten. De effecten op de covariaten 'leeftijd' en 'geslacht' zijn ook niet significant gebleken. (zie Appendix J6)

Dader goed persoon: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 0.15, p > 0.10$. Wel is er sprake van een marginaal significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 2.94, p = 0.09$. Er is geen sprake van een significant interactie-effect. De effecten op de covariaten 'leeftijd' en 'geslacht' zijn ook niet significant gebleken (zie Appendix J6). Omdat het hoofdeffect op veranderingsgezindheid marginaal significant is, wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens. In de niet veranderlijke conditie werd de dader als een minder goed persoon gezien ($M = 3.21, SD = 0.18$) dan in de veranderlijke conditie ($M = 3.65, SD = 0.18$).

Recidivekans dader: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van significante hoofd- en interactie-effecten. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant (zie Appendix J6).

Spijt dader: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix J6) kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook het effect van het covariaat geslacht is niet significant. Het overall effect van leeftijd op de variabele dader spijt waarschijnlijk is marginaal significant $F(1,102) = 2.86, p = 0.09$: Hoe ouder de deelnemers hoe lager de spijt van de dader wordt ingeschat (zie Appendix J10).

GEVOELENS OVER DADER

Woede: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een marginaal significant hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 2.87, p = 0.09$. Er is geen sprake van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 0.85, p > 0.10$. Er is ook geen sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 0.00, p > 0.10$. Ook de effecten van de covariaten 'leeftijd' en 'geslacht' zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Omdat er sprake is van een marginaal significant hoofdeffect van groepslidmaatschap op woede, wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens: De participanten geven over het algemeen aan meer woede te voelen jegens de ingroup dader ($M = 4.26, SD = 0.21$) dan jegens de outgroup dader ($M = 3.75, SD = 0.21$). Dat de ingroup dader negatiever wordt beoordeeld (hier meer woede jegens ingroup) heeft raakvlakken met het al eerder besproken Black Sheep Effect.

Afkeer: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Walging: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 0.04, p > 0.10$. Er lijkt wel sprake te zijn van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 4.98, p < 0.05$. Er is geen sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 0.24, p > 0.10$. Ook de effecten op de covariaten zijn niet significant (zie Appendix J6). Omdat er sprake is van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid, wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens. De participanten geven een hogere mate van walging aan naar de niet veranderlijke dader ($M = 4.89, SD = 0.24$) dan richting de veranderlijke dader ($M = 4.14, SD = 0.24$)

Schuldgevoel: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Distress: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Empathie: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse kan geconcludeerd worden dat er geen significantie hoofd- en interactie effecten zijn. Ook de effecten van de covariaten zijn niet significant. (zie Appendix J6)

Schaamte: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix J6) kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 0.70, p > 0.10$. Wel lijkt er sprake te zijn van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 4.27,$

$p < 0.05$. Er is geen sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 0.21$, $p > 0.10$. De effecten op de covariaten 'leeftijd' en 'geslacht' bleken niet significant. Omdat er sprake is van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid, wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens. De participanten geven aan meer schaamte te voelen richting de niet veranderlijke dader ($M = 3.30$, $SD = 0.24$) dan tegen de veranderlijke dader ($M = 2.60$, $SD = 0.24$).

Apathie: Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix J6) kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 3.95$, $p = 0.05$. Er lijkt geen sprake te zijn van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 0.20$, $p > 0.10$. Ook is er geen sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 1.01$, $p > 0.10$.

Omdat er een significant hoofdeffect op groepslidmaatschap lijkt te zijn, wordt er gekeken naar de gemiddelden van de gegevens. De participanten geven een hogere mate van apathie aan bij daders uit de ingroup ($M = 3.95$, $SD = 0.24$) dan bij daders van de outgroup ($M = 3.27$, $SD = 0.24$). Het lijkt erop dat de score op de schaal apathie bij de ingroup hoger ligt dan bij de outgroup. Ook dit kan weer een suggestie zijn voor het Black Sheep Effect, maar bij deze schaal is het gevaarlijk om te zeggen omdat de mensen wellicht niet precies wisten wat apathie was. Het overall effect van leeftijd op de mate van apathie is significant $F(1,102) = 3.961$, $p < 0.05$. Een correlatie-analyse laat zien dat er een negatief verband bestaat tussen leeftijd en de mate van apathie (zie Appendix J11). Hoe hoger de leeftijd, hoe minder de mate van apathie. Er is sprake van een marginaal significant verschil in de mate van apathie tussen mannen ($M = 4.00$ $SD = 1.78647$) en vrouwen ($M = 3.3$ $SD = 1.81612$) $F(1,102) = 3.214$, $p = 0.076$.

MENING OVER DADER

Op basis van een tweefactor covariantie-analyse (zie Appendix K6) kan geconcludeerd worden dat er geen sprake is van een hoofdeffect op groepslidmaatschap $F(1,102) = 0.70$, $p = 0.05$. Er lijkt sprake te zijn van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid $F(1,102) = 4.66$, $p < 0.05$. Er is geen sprake van een significant interactie-effect $F(1, 102) = 0.51$, $p > 0.10$. De effecten van de covariaten 'leeftijd' en 'geslacht' blijken ook niet significant. Omdat er sprake lijkt te zijn van een significant hoofdeffect op veranderingsgezindheid wordt er gekeken naar de gemiddelden van deze gegevens. De

participanten schatten de wel veranderlijke dader positiever in ($M = 3.11$, $SD = 0.14$) als de niet veranderlijke dader ($M = 2.68$, $SD = 0.14$). Ondanks dat de manipulatiecheck van veranderingsgezindheid op motivatie voorkomen toekomst en recidive kans dader niet significant was, lijkt de manipulatie toch wel wat te doen met de respondenten. De veranderlijke dader wordt toch iets positiever waargenomen.

DISCUSSIE & CONCLUSIE

Dit onderzoek werd uitgevoerd om inzicht te geven in de effecten van de veranderingsgezindheid van een dader en het groepslidmaatschap van die dader. Dit werd in combinatie genomen met het perspectief nemen van de dader. Door zowel de veranderingsgezindheid als het groepslidmaatschap van de dader te manipuleren, probeerde dit onderzoek te achterhalen of de veranderingsgezindheid van de dader een richting zou geven in de beoordeling van deze dader en de mate waarin men bereid is het perspectief van de dader te nemen. Hypothese 1 beschreef het ingroup – leniency effect en hypothese 2 beschreef het Black Sheep Effect (e.g. Pinto, Marques, Levine & Abrams, 2010).

Alhoewel er al enkele onderzoeken zijn geweest naar de effecten van de criminele geschiedenis van de dader, is er weinig bekend over de effecten van de intenties voor de toekomst van de dader (of deze wel of niet bereid is te veranderen). Gollwitzer en Keller (2010) beschrijven dat informatie over motieven, intenties en disposities een grotere invloed hebben bij ingroup leden dan bij outgroup leden. Na de analyses van de gegevens is het lastig gebleken een bewijs te vinden voor een van beide hypothesen. Echter is er wel een aantal keer sprake geweest van een interessant onverwacht interactie-effect. Het lijkt erop dat bij het perspectief nemen van de dader, de veranderingsgezindheid een kleine tot geen rol speelt bij de ingroup, bij de outgroup lijkt het omgekeerde waar. Terwijl men, gebaseerd op de theorie over de ultieme attributiefout van Pettigrew (1979) het omgekeerde zou verwachten. Gebaseerd op deze theorie zou men verwachten dat de veranderingsgezindheid, wanneer deze wel aanwezig is bij een ingroup dader, zal worden toegewezen aan innerlijke factoren. Deze zou dus als oprechter ervaren worden. Echter lijkt het erop dat de veranderingsgezindheid van een ingroup lid helemaal niet wordt geëvalueerd. De mening over de ingroup dader is al gevormd en de veranderingsgezindheid verandert hier niets aan. De uitingen van berouw en spijt van de ingroup dader worden wellicht als strategisch ervaren. Maar wanneer de outgroup dader de intentie toont om te veranderen, wordt deze dader opeens veel beter geëvalueerd. Wanneer een outgroup dader geen intentie uit om te veranderen was de mate van perspectief nemen veel lager dan wanneer de outgroup dader wel een intentie uit om te veranderen, dit is een interessante bevinding. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt het dat als het gaat om het perspectief nemen van een dader, de motieven en intenties

van een ingroup lid strenger en kritischer worden bekeken dan de motieven en intenties van een outgroup lid. Respondenten vormen al snel een mening over de ingroup dader en de motieven en intenties worden minder snel als geloofwaardig en oprecht ervaren. Bij de outgroup bestaat er waarschijnlijk een onbewuste automatische negatieve reactie (stereotiep), volgens de ultieme attributiefout zullen mensen de negatieve daden van een outgroup lid zien als een bewijs van een slecht innerlijk. Wanneer de dader een intentie uit om te veranderen blijven de respondenten de dader wellicht nog steeds evalueren op basis van interne factoren, vanwege het contrast in het fragment. Eerst leest men over de slechte daad van een dader (hieruit volgt de eerste stereotiepe reactie: ‘monsterlijke dader). Vervolgens leest men de geuite intentie van die outgroup dader om te willen veranderen, wellicht beginnen de respondenten niet opnieuw met beoordelen van de dader maar gaan door, vandaar dat ze de intenties en motieven toewijzen aan innerlijke factoren. Ze ervaren de intentie om te veranderen als onverwacht en daarom zijn ze onbewust nieuwsgieriger naar de outgroup dader en op die manier meer bereid om perspectief van te nemen. Ook kan het zijn dat er bij het perspectief nemen van ingroup leden een andere norm bestaat, een ingroup lid die een keer de fout in gaat, zal voor veel mensen niet moeilijk voor te stellen zijn. Voor het perspectief innemen van een outgroup lid is er meer cognitieve inspanning nodig omdat het simpelweg een heel ander soort persoon is. Zo kan het zijn dat de mensen die perspectief in moesten nemen voor de veranderlijke outgroup dader aangaven dat ze meer moeite deden (en zo ook een hogere mate rapporteerden) om perspectief te nemen. Een outgroup lid die geen intentie uit om te veranderen zal snel worden gezien als ‘monsterlijk’: ‘zie je nou wel, zo zijn Somaliërs’. Deze interpretatie wordt ondersteund door de effecten die zijn gevonden op de schaal *perspectief dader niet waard*. Deze normen en reacties zijn hoogst waarschijnlijk onbewust en het is aangeraden om hier meer onderzoek naar te doen om meer inzicht te krijgen in deze mechanismen.

Een aantal keer is er een hoofdeffect gevonden op veranderingsgezindheid. Bijvoorbeeld op de schaal *walging en schaamte* is te zien dat de mensen meer walging en schaamte aangeven richting de dader wanneer deze geen intentie uit om te veranderen. Wat ook een belangrijke variabele is waar een hoofdeffect van veranderingsgezindheid is waargenomen is de schaal *mening over dader*. Hieruit

blijkt dat de wel veranderlijke dader over het algemeen positiever wordt ingeschat dan de niet veranderlijke dader. Alhoewel de manipulatiecheck op veranderingsgezindheid niet significant bleek, lijkt het er dus toch op dat de veranderingsgezindheid een invloed heeft gehad op de beoordelingen van de dader door de deelnemers. Het is goed mogelijk dat een uiting van veranderingsgezindheid wel als positief en wenselijk wordt waargenomen, maar tegelijkertijd ook het gevaar loopt als strategisch gezien te worden en/of weinig zeggend over de daadwerkelijke capaciteit om te veranderen door de dader. Dit is wellicht met name het geval bij daders uit de eigen groep die aangeven te willen veranderen.

LIMITATIES

Enkele praktische en procedurele beperkingen van dit onderzoek moeten worden genoemd. In dit onderzoek is geen bewijs gevonden voor de opgestelde hypotheses. Dit kan te maken hebben met de volgende factoren. De participanten hadden vrije ruimte om te reageren op het onderzoek, uit veel reacties bleek dat ze ontevreden waren over het fragment welke ze moesten lezen. Het merendeel van de deelnemers die iets heeft ingevuld in de vrije ruimte zegt dat het fragment te kort was om iets mee te kunnen. Dit kan in een vervolgonderzoek makkelijk opgelost worden door het fragment langer te maken. Wat ook bleek uit de reacties was dat de participanten zich veel te veel hebben geconcentreerd op de positie en conditie van het slachtoffer. In dit onderzoek is hier zo weinig mogelijk op in gegaan omdat de bedoeling van het onderzoek juist was om niets over het slachtoffer te vertellen, wellicht had dat iets duidelijker kunnen worden aangeven bij de instructies over het perspectief innemen.

Wat ook een interessant vervolg onderzoek zou kunnen zijn, is om de veranderlijkheid van de dader een within subject factor te maken. Hiervoor moet goed nagedacht worden omdat je niet wilt dat de participant de manipulatie doorheeft. Dit was buiten het bereik van huidig onderzoek.

DANKBETUIGING

Mijn dank gaat uit naar mijn twee begeleiders Sven Zebel en Peter de Vries. Dankzij hun begeleiding heb ik deze bacheloropdracht kunnen voltooien.

REFERENTIES

- Adelmann, P.K., & Zajonc, R.B. (1989). Facial efference and the experience of emotion, *Annual Review of Psychology*, 40, 249-280.
- Anonieme auteur (2008, 6 Februari). Sympathie voor Joran [Msg 1]. Discussie geplaatst op <http://forum.fok.nl/topic/1123686/1/25>.
- Batson, C. D., Chang, J., Orr, R., & Rowland, J. (2002). Empathy, attitudes, and action: Can feeling for a Member of a stigmatized group motivate one to help the group? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 1656-1666.
- Batson, C. D., Polycarpou, M. P., Harmon-Jones, E., Imhoff, H. J., Mitchener, E. C., Bednar, L. L., Highberger, L. (1997). Empathy and attitudes: Can feeling for a member of a stigmatized group improve feelings toward the group? *Journal of personality and social psychology*, 72, 105.
- Baumeister, R. (1997). *Evil: Inside human cruelty and violence*. New York.
- Baumeister, R. F., & Twenge, J. M. (2003). The social self. *Handbook of psychology*.
- Blanz, M., Mummendey, A., Mielke, R., & Klink, A. (1998). Responding to negative social identity: A taxonomy of identity management strategies. *European Journal of Social Psychology*, 28, 697-729.
- Castano, E., Yzerbyt, V., Paladino, M. P., & Sacchi, S. (2002). I belong, therefore, I exist: Ingroup identification, ingroup entitativity, and ingroup bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 135-143.
- Clore, G. L., & Jeffery, K. M. (1972). Emotional role playing, attitude change, and attraction toward a disabled person. *Journal of personality and social psychology*, 23, 105.

- Coke, J.S., Batson, C.D., & McDavis, K. (1978). Empathic mediation of helping: A two-stage model. *Journal of Personality and Social Psychology*, *36*, 752-766.
- Crowford, J., & Henry, J. (2004). The Positive and Negative Affect Schedule (PANAS): Construct validity, measurement properties and normative data in a large non-clinical sample. *British Journal of Clinical Psychology*, *245-265*.
- Davis, M. H., Soderlund, T., Cole, J., Gadol, E., Kute, M., Myers, M., & Weihing, J. (2004). Cognitions associated with attempts to empathize: How do we imagine the perspective of another? *Personality and Social Psychology Bulletin*, *30*, 1625-1635.
- Ellemers, N., Spears, R., & Doosje, B. (2002). Self and social identity. *Annual Review of Psychology*, *53*, 161-186.
- Feather, N., & Souter, J. (2002). Reactions to Mandatory Sentences in Relation to the Ethnic Identity and Criminal History of the Offender. *Law and Human Behavior*, *26*, 417-438.
- Galinsky, A. D., Ku, G., & Wang, C. S. (2005). Perspective-taking and self-other overlap: Fostering social bonds and facilitating social coordination. *Group Processes & Intergroup Relations*, *8*, 109-124.
- Giner-Sorolla, R., Vasiljevic, M., Zaiser, E., & Zebel, S. (2012). Suffering and responsibility-taking inferences explain why wrongdoers' use of emotion words can bring satisfaction. *Manuscript submitted for publication*.
- Gold, G. J., & Weiner, B., (2000). Remorse, confession, group identity, and expectancies about repeating a transgression. *Basic and Applied Social Psychology*, *22*, 291-300.
- Gollwitzer, M., & Bücklein, K. (2007). Are “we” more punitive than “me”? Self-construal styles, justice-related attitudes, and punitive judgments. *Social Justice Research*, *20*, 457-478.
- Gollwitzer, M., & Keller, L. (2010). What you did only matters if you are one of us: Offenders' group membership moderates the effect of criminal history on punishment severity. *Social Psychology*, *41*, 20-26.
- Hielckert, D. (2011). Het meest verdwenen meisjes. Hoe de media het debat rondom de verdwijning van Natalee Holloway vormgaven.
- Kassin, S. F., Steven; Markus, Hazel Rose. (2008). *Social Psychology* (7th edition ed.). Boston:

Houghton Mifflin.

Lazare, A. (2005). *On apology*: Oxford University Press, USA.

Leach, C.W., Ellemers, N., & Barreto, M. (2007). Group virtue: The importance of morality (vs competence and sociability) in the positive evaluation of in-groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, *93*, 234-249

Leach, C.W., van Zomeren, M., Zebel, S., Vliek, M., Pennekamp, S.F., Doosje, B., Ouwerkerk, J.W., & Spears, R. (2008). Group-level self-definition and self-investment: A hierarchical (multicomponent) model of group identification. *Journal of Personality and Social Psychology*, *95*, 144-165.

Levine, M., Prosser, A., Evans, D., & Reicher, S. (2005) Identity and emergency intervention: How social group membership and inclusiveness of group boundaries shapes helping behavior. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *31*, 443-453.

Miller, A. G., Gordon, A. K., & Buddie, A. M. (1999). Accounting for evil and cruelty: Is to explain to condone? *Personality and Social Psychology Review*, *3*, 254-268.

Pettigrew, T. F. (1979). The ultimate attribution error: Extending Allport's cognitive analysis of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *5*, 461-476.

Pinto, I.R., Marques, J.M., Levine, J.M., & Abrams, D. (2010). membership Status and Subjective Group Dynamics: Who Triggers the Black Sheep Effect? *Journal of personality and social psychology*, *99*, 107.

Ross, L., & Nisbett, R. (1991). The person and the situation: Perspectives of social psychology.

Tajfel, H. (1979). Individuals and groups in social psychology*. *British Journal of Social and Clinical Psychology*, *18*, 183-190.

Tajfel, H., & Turner, J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W.G. Austin & S. Worchel (Eds.), *the social psychology of intergroup relations* (pp. 33-48). Monterey, CA: Brooks-Cole

Tajfel, H., & Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup conflict. In S. Worchel & W.G. Austin (Eds.), *psychology of intergroup relations* (pp. 7-24). Chicago: Nelson-Hall.

Watson, D., Clark, L.A., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*, 1063-1070.

Weiner, B., Graham, S., Peter, O., & Zmuidinas, M. (1991). Public confession and forgiveness. *Journal of Personality, 59*, 281-312.

Zebel, S., Doosje, B., Spears, R., & Vliek, M.L.W. (2010). Tempering a tainted Group history: Group satisfaction moderates perspective taking and reduces group guilt. *Manuscript submitted for publication.*

OVERZICHT APPENDICES

Appendix A: Vragenlijst identificatie.....	34
Appendix B: Vragenlijst Stemming.....	36
Appendix C: Vragenlijst Perspectief	38
Appendix D: Vragenlijst Inschatting dader.....	40
Appendix E: Vragenlijst Gevoelens over dader	42
Appendix G: instructies deelnemer	44
Appendix H: instructies fragment	45
Appendix I: Fragment.....	46
Appendix J: Analysetabellen.....	47

APPENDIX A: VRAGENLIJST IDENTIFICATIE

Hieronder ziet u een aantal vragen die ingaan op de manier waarop u tegen Nederlanders aankijkt. Lees de vragen goed en kruis aan welke het meest overeenkomen met uw situatie. Zorg dat alle vragen beantwoord zijn.

	geheel mee oneens					geheel mee eens	
1. Nederlander zijn vormt een belangrijk onderdeel van hoe ik mijzelf zie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Ik denk vaak aan het feit dat ik een Nederlander ben	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Een belangrijk deel van mijn identiteit is het feit dat ik een Nederlander ben	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Ik voel mij verbonden met Nederlanders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Ik voel mij solidair met Nederlanders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Ik voel mij betrokken met Nederlanders	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Ik ben blij dat ik een Nederlander ben	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Ik vind dat Nederlanders veel hebben om trots op te zijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Ik vind het aangenaam om een Nederlander te zijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Het geeft me een goed gevoel om een Nederlander te zijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Ik heb veel overeenkomsten met de gemiddelde Nederlander	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Ik lijk veel op de gemiddelde Nederlander

13. Nederlanders delen veel overeenkomsten met
elkaar

14. Nederlanders lijken veel op elkaar

APPENDIX B: VRAGENLIJST STEMMING

Hieronder is een lijst met woorden dat de gevoelens van mensen beschrijft. Lees ze zorgvuldig en geef aan in welke mate deze overeenkomt met uw eigen gevoel op dit moment. Beantwoord elke vraag.

	Heel weinig					Heel veel				
15. Geïnteresseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Bedroefd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Opgewekt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Terneergeslagen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Sterk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Schuldig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Angstig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Vijandig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Enthousiast	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Zelfverzekerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Vlug geïrriteerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Alert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Beschaamd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Vol inspiratie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Gespannen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Vastberaden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

31. Aandchtig	☐	☐	☐	☐	☐
32. Zenuwchtig	☐	☐	☐	☐	☐
33. Energiek	☐	☐	☐	☐	☐
34. Bang	☐	☐	☐	☐	☐

APPENDIX C: VRAGENLIJST PERSPECTIEF

Hieronder zijn een aantal vragen die ingaan op uw persoonlijke mening over het perspectief nemen.

	Helemaal niet					Helemaal wel	
37. In hoeverre heeft u geprobeerd perspectief in te nemen van Paul de J./ Youssef B.?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38. In hoeverre is het u gelukt om perspectief in te nemen van Paul de J./ Youssef B.?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39. In hoeverre was het voor u mogelijk om perspectief in te nemen van Paul de J./ Youssef B.?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40. In hoeverre had u moeite met perspectief innemen van Paul de J./ Youssef B.?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
41. In hoeverre werd u geremd door uw eigen overtuigingen om perspectief in te nemen van Paul de J./ Youssef B.?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
42. In hoeverre voelde u een weerstand om u in te leven in de dader?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
43. Ik merkte dat ik teveel medelijden met het slachtoffer had om me in te leven in de dader	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
44. Ik vond deze dader het niet waard om mij in te verplaatsen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
45. Ik vond het moeilijk om de menselijke kant van de dader te zien	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
46. Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in de dader, ik te veel sympathie zou krijgen voor de dader	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

47. Ik was bang dat, wanneer ik mij teveel verplaatste in de dader, ik door begrip zelf sneller zo'n misdrijf zal plegen

48. Ik wilde me niet inleven in de dader omdat ik geen enkele sympathie wil krijgen voor hem

49. Ik wilde voorkomen dat ik de daad zou goedpraten door het perspectief van de dader te nemen

APPENDIX D: VRAGENLIJST INSCHATTING DADER

Hieronder ziet u een aantal vragen over uw inschatting van Paul de J.

Beantwoord de volgende vragen. Het gaat hierbij om uw mening en er zijn geen foute of goede antwoorden.

	Helemaal niet					Helemaal wel	
50. In hoeverre ervaart u de uitspraken van Paul de J./Youssef B. als geloofwaardig?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
51. In hoeverre ervaart u de uitspraken van Paul de J./ Youssef B. als oprecht?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
52. In hoeverre ervaart u de uitspraken van Paul de J. Youssef B. als eerlijk?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
53. In hoeverre denkt u dat Paul de J./ Youssef B. vooraf gepland had om deze misdaad te begaan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
54. In hoeverre denkt u dat Paul de J./ Youssef B. gemotiveerd is om dit soort gedragingen in de toekomst te voorkomen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
55. In hoeverre vindt u dat Paul de J./ Youssef B. een goed persoon is?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	Zeer onwaarschijnlijk				Zeer waarschijnlijk		
56. Hoe waarschijnlijk vindt u het dat Paul de J./Youssef B. een dergelijk misdrijf nogmaals zal plegen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
57. Hoe waarschijnlijk vindt u het dat Paul de J./Youssef B. zijn gedrag in de toekomst zal veranderen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
58. Hoe waarschijnlijk vindt u het dat Paul de	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

J./Youssef B. nog eens geweld zal gebruiken?

59. Hoe waarschijnlijk acht u het dat Paul de
J./Youssef B. spijt heeft van zijn daden?

APPENDIX E: VRAGENLIJST GEVOELEN OVER DADER

Met betrekking tot Paul de J./Youssef B. voel ik/ voel ik me:

	Helemaal niet					Helemaal wel	
60 Boosheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
61 Medeleven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
62 Sympathie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
63 Mededogen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
64 Afschuw	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
65 Afkeer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
66 Apathie	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
67 Woede	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
68 Verontwaardiging	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
69 Walging	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
70 Schaamtegevoelens	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
71 Gene	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
72 Schuldgevoelens	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
73 Berouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
74 Ellendig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
75 Van streek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
76 Bedroefd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Appendix F: Mening over dader

77. Geef uw mening over Paul de J. / Youssef B.

Koud	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Warm
Negatief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Positief
Vijandig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vriendelijk
Verdacht	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Te vertrouwen
Minachting	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Respectvol
Walging	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Bewondering

APPENDIX G: INSTRUCTIES DEELNEMER

Beste lezer,

Via deze weg willen we u informeren over het onderzoek waaraan u deel zal nemen. Het onderzoek heet: “In de schoenen van daders, een stap te ver?” In het onderzoek word u als proefpersoon geconfronteerd met een fragment uit een documentaire over veroordeelden, aan u de taak deze goed door te lezen. Alvorens u dit fragment te lezen krijgt wordt u gevraagd om proberen het perspectief in te nemen van de in het fragment besproken persoon.

Voor deelname is het van belang dat u goed kunt lezen, en in een rustige ruimte de vragenlijst invult. Ook is het belangrijk dat u de vragenlijst nuchter invult (geen drugs, geen alcohol). Deelname aan dit onderzoek zal ten allen tijde anoniem blijven. Uw gegevens zullen nooit aan derden zonder uw toestemming worden verstrekt. Het onderzoek zal ongeveer 20 tot 30 minuten duren. Het is u vrij om ten alle tijde te stoppen met het onderzoek, zonder opgave van reden.

Bij afronding van de vragenlijst zullen we u nadere informatie over dit onderzoek verstrekken

Na afloop van het onderzoek kunt u, indien gewenst aangeven dat u graag over de verkregen resultaten op de hoogte zou willen worden gesteld.

Mocht u nog vragen hebben laat dit dan weten,

Email: m.bijvank@student.utwente.nl

Alvast bedankt voor het deelnemen

>> Wanneer u op start klikt geeft u aan dat u bovenstaande informatie heeft gelezen en akkoord gaat met deelname.

APPENDIX H: INSTRUCTIES FRAGMENT

U krijgt nu een fragment te lezen afkomstig uit de documentaire ‘Gestraft’. Het is een zedelijke documentaire van de VPRO en is uitgezonden in het voorjaar van 2010. In deze documentaire worden een aantal veroordeelden geïnterviewd en gevraagd hoe zij zelf denken over de straf die hen is opgelegd. Hieronder krijgt u een fragment uit dit programma te lezen. Het gaat om een interview met de Nederlander Paul de J. / de Somaliër Youssef B. Probeer tijdens het lezen het perspectief van deze gedetineerde in te nemen. Dat wil zeggen dat u zich probeert voor te stellen dat u de veroordeelde bent. Probeer u zich hierbij voor te stellen welke gevoelens en gedachtes u zal hebben in het geval dat u werd geïnterviewd over het misdrijf dat u heeft gepleegd.

APPENDIX I: FRAGMENT

Lees onderstaand fragment:

Interviewer: “Wat gebeurde er op de bewuste avond?”

Paul de J./Youssef B.: “Het was de zoveelste keer dat Brenda me op mijn zenuwen werkte. Het liep al snel uit de hand, ik kon me niet meer inhouden en verloor mijn zelfbeheersing, voor ik het wist, lag ze daar bewusteloos op de grond. “

Interviewer: “En wat heeft u toen gedaan?”

Paul de J./Youssef B.: “Ik raakte in paniek en wist niet goed wat ik moest doen. Uit angst voor de gevolgen, ben ik in mijn auto gestapt en naar mijn huis gereden.”

Interviewer: “Wat gaat er nu in u om als u terug denkt aan die bewuste avond?”

Paul de J./Youssef B.: "Ik denk aan Brenda en haar familie. Dit had nooit moeten gebeuren, maar het is nou eenmaal zo gelopen. Ik had mezelf beter kunnen beheersen, maar ik vond toen dat zij zich niet zomaar met mijn zaken had moeten bemoeien. Wie wist dat zo een klap zulk blijvend letsel tot gevolg zou kunnen hebben. (Ik weet nu wel beter. Ik wil dat dit mij nooit meer overkomt, ik ga er alles aan doen om mijn woede te beheersen en te voorkomen dat ik ooit iemand weer zoiets aandoe. ”)

>> Klik om verder te gaan <<

Let op! als u eenmaal op 'verder' heeft geklikt kunt u niet meer terug. Zorg er dus voor dat u het fragment goed gelezen hebt.

APPENDIX J: ANALYSETABELLEN

TABEL J1: CHIKWADRAATTOETS GESLACHT OP CONDITIE

	Geslacht		Totaal
	man	vrouw	
Wel veranderlijk, ingroup	13	15	28
Wel veranderlijk, outgroup	10	17	27
Niet veranderlijk, ingroup	14	13	27
Niet veranderlijk, outgroup	11	15	26
Totaal	48	60	108

	χ^2	Df	Sig.
Pearson Chi-square	1.29	3	0.73

TABEL J2: ANOVA OP LEEFTIJD

		DF	F	Sig.
Leeftijd	Groepslidmaatschap	(1,105)	0.699	0.41
	Veranderingsgezindheid	(1,105)	1.15	0.29
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,105)	3.61	0.06

conditie	N	Minimum	Maximum	Gem.	SD
Wel veranderlijk, ingroup	28	20	75	41.79	17.13
Wel veranderlijk, outgroup	28	18	65	33.32	16.09
Niet veranderlijk, ingroup	27	18	61	32.59	14.93
Niet veranderlijk, outgroup	26	18	63	35.88	16.33

TABEL J3:

BESCHRIJVENDE GEGEVENS VOOR 'DADER MOTIVATIE VOORKOMEN TOEKOMST' EN 'RECIDIVEKANS DADER'

Conditie	Dader motivatie voorkomen toekomst			Recidivekans dader		
	Gem	SD	N	Gem	SD	N
Wel veranderlijk, ingroup	4.39	1.57	28	4.25	1.37	28

Wel veranderlijk, outgroup	4.00	1.63	28	4.00	1.33	28
Niet veranderlijk, ingroup	3.70	1.46	27	3.48	1.44	27
Niet veranderlijk, outgroup	3.69	1.52	26	4.05	1.41	26
			109			109

TABEL J4:

ANCOVA OP RECIDIVEKANS DADER EN DADER MOTIVATIE VOORKOMEN TOEKOMST

		DF	F	Sig.
Dader motivatie voorkomen toekomst	Geslacht	(1,102)	0.82	0.37
	Leeftijd	(1,102)	0.26	0.61
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.74	0.39
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	2.52	0.12
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.61	0.44
Recidivekans dader	Geslacht	(1,102)	0.37	0.55
	Leeftijd	(1,102)	0.25	0.62
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.51	0.48
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.77	0.19
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	1.87	0.17

TABEL J5:

STEMMING RESPONDENTEN

Conditie	Gem positief affect	SD	Gem negatief affect	SD
Wel veranderlijk ingroup	38.00	5.83	19.54	6.86
Wel veranderlijk outgroup	35.21	5.30	18.29	5.64
Niet veranderlijk ingroup	36.44	6.18	18.73	7.18
Niet veranderlijk outgroup	34.84	5.14	19.12	7.77

TABEL J6:

ANCOVA TABELLEN

Variabele	PERSPECTIEF NEMEN	DF	F	P
Mate perspectief nemen	Geslacht	(1,102)	4.78	0.03
	Leeftijd	(1,102)	3.19	0.08
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.00	0.99

	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.43	0.23
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	3.94	0.05
Weerstand perspectief	Geslacht	(1,102)	2.12	0.15
	Leeftijd	(1,102)	1.22	0.27
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.00	0.96
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.47	0.46
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	1.91	0.17
Medelijden slachtoffer	Geslacht	(1,102)	5.49	0.02
	Leeftijd	(1,102)	3.76	0.06
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.24	0.63
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.05	0.31
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.05	0.83
Dader niet waard om in te verplaatsen	Geslacht	(1,102)	0.64	0.43
	Leeftijd	(1,102)	1.97	0.16
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.12	0.73
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	3.00	0.09
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	3.23	0.08
Moelijk menselijke kant dader zien	Geslacht	(1,102)	1.81	0.18
	Leeftijd	(1,102)	1.68	0.20
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.05	0.82
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.13	0.29
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	1.95	0.17
Geen perspectief door angst voor sympathie	Geslacht	(1,102)	0.07	0.80
	Leeftijd	(1,102)	0.19	0.66
	Groepslidmaatschap	(1,102)	1.62	0.21
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.77	0.38
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.22	0.64
	INSCHATTING DADER			
Geloofwaardigheid dader	Geslacht	(1,102)	0.08	0.78
	Leeftijd	(1,102)	5.38	0.02
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.27	0.61
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.33	0.25
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.24	0.62
Dader vooraf intentie misdaad	Geslacht	(1,102)	0.75	0.39
	Leeftijd	(1,102)	2.34	0.13
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.00	0.98

	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.07	0.79
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	1.67	0.20
Dader goed persoon	Geslacht	(1,102)	0.65	0.42
	Leeftijd	(1,102)	0.01	0.93
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.15	0.70
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	2.94	0.09
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.01	0.93
Dader spijt waarschijnlijk	Geslacht	(1,102)	0.02	0.90
	Leeftijd	(1,102)	2.86	0.09
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.89	0.35
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.30	0.59
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.12	0.73
	GEVOELENS OVER DADER			
Woede	Geslacht	(1,102)	1.85	0.18
	Leeftijd	(1,102)	0.32	0.57
	Groepslidmaatschap	(1,102)	2.87	0.09
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.85	0.36
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.00	0.98
Afkeer	Geslacht	(1,102)	1.77	0.19
	Leeftijd	(1,102)	0.00	0.98
	Groepslidmaatschap	(1,102)	1.77	0.19
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	1.82	0.18
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.09	0.76
Walging	Geslacht	(1,102)	0.22	0.64
	Leeftijd	(1,102)	1.78	0.19
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.04	0.85
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	4.98	0.03
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.24	0.62
Schuldgevoel	Geslacht	(1,102)	0.32	0.57
	Leeftijd	(1,102)	1.12	0.29
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.88	0.35
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.42	0.52
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.10	0.75
Distress	Geslacht	(1,102)	0.82	0.37
	Leeftijd	(1,102)	0.76	0.39
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.15	0.70

	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.06	0.81
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.12	0.73
Empathie	Geslacht	(1,102)	0.10	0.75
	Leeftijd	(1,102)	0.64	0.43
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.62	0.43
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.21	0.65
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.18	0.68
Schaamte	Geslacht	(1,102)	0.53	0.47
	Leeftijd	(1,102)	1.80	0.18
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.70	0.40
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	4.27	0.04
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.21	0.65
Apathie	Geslacht	(1,102)	3.21	0.08
	Leeftijd	(1,102)	3.96	0.05
	Groepslidmaatschap	(1,102)	3.95	0.05
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	0.20	0.67
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	1.01	0.32
	MENING OVER DADER			
Mening over dader	Geslacht	(1,102)	0.67	0.42
	Leeftijd	(1,102)	0.13	0.72
	Groepslidmaatschap	(1,102)	0.70	0.41
	Veranderingsgezindheid	(1,102)	4.66	0.03
	Groepslidmaatschap*veranderingsgezindheid	(1,102)	0.51	0.48

TABEL J7:

BIVARIATE CORRELATIE LEEFTIJD OP MATE PERSPECTIEF NEMEN

		Leeftijd	Mate perspectief
Leeftijd	Pearson Correlatie	1	-.184
	Sig.		0.06
	N	109	109

TABEL J8:**BIVARIATE CORRELATIE LEEFTIJD OP GEEN PERSPECTIEF DOOR TE VEEL MEDELIJDEN
MET HET SLACHTOFFER**

		Leeftijd	Geen perspectief door teveel medelijden met het slachtoffer
Leeftijd	Pearson Correlatie	1	.173
	Sig.		0.07
	N	109	109

TABEL J9:**BIVARIATE CORRELATIE LEEFTIJD OP GELOOFWAARDIGHEID DADER**

		Leeftijd	Geloofwaardigheid dader
Leeftijd	Pearson Correlatie	1	-.229
	Sig.		0.02
	N	109	109

TABEL J10:**BIVARIATE CORRELATIE LEEFTIJD OP WAARSCHIJNLIJK SPIJT DADER**

		Leeftijd	Waarschijnlijkheid spijt dader
Leeftijd	Pearson Correlatie	1	-.176
	Sig.		0.07
	N	109	109

TABEL J11:

BIVARIATE CORRELATIE LEEFTIJD OP APATHIE

		Leeftijd	Apathie
Leeftijd	Pearson Correlatie	1	-.137
	Sig.		0.15
	N	109	109